

Scheuren zonder rijbewijs

1. Inleiding

Deze noot¹ is wat atypisch omdat het geen rechterlijke uitspraak maar een rapportbrief van de Kinderombudsman betreft. De term *rapportbrief* verwijst naar de situatie waarin de Kinderombudsman naar aanleiding van een klacht een reeks van aanbevelingen doet. In een dergelijke rapportbrief wordt alleen impliciet een oordeel geveld over de klacht zelf. Expliciete oordelen over klachten worden pas na een uitvoerig onderzoek in een *rapport* van de Kinderombudsman vastgelegd en gepubliceerd. In deze casus zag de Kinderombudsman geen aanleiding voor dergelijk onderzoek. We hebben de Kinderombudsman aangeraden om dit subtiele verschil, dat ons was ontgaan, op de website te vermelden.

2.1 De klacht bij de Kinderombudsman

De Afghaanse Soufian² vraagt als zestienjarige asiel in Nederland. Na negen maanden wordt hij door de Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND) gehoord in de Algemene Asielprocedure (AA). Het nader gehoor verloopt niet goed en Soufians advocaat dient een klacht in, eerst bij de IND zelf en uiteindelijk bij de Kinderombudsman. De essentie van de klacht is:

- 1) De hoornedewerker heeft geen rekening gehouden met de mogelijkheid dat Soufian getraumatiseerd is (Soufian moest enkele keren huilen, had hoofdpijn en was angstig).
- 2) De hoornedewerker is onvoldoende invoelend geweest (Soufian nam deel aan de Ramadan maar moest pauzeren in een ruimte waarin gegeten werd).
- 3) De hoornedewerker heeft geen rekening gehouden met het medisch advies (later op de dag horen en extra pauzes inlassen).

Ambtshalve heeft de Kinderombudsman een vierde onderdeel toegevoegd:

- 4) De hoornedewerker heeft onvoldoende rekening gehouden met de minderjarigheid van Soufian.

2.2 Het problematische gehoor³

Voor aanvang van de AA heeft het bureau FMMU Soufian onderzocht.⁴ Volgens FMMU kan hij gehoord worden, mits hij extra pauzes krijgt en het interview 'later op de dag' plaatsvindt omdat hij anders weinig energie en vaak hoofdpijn heeft. Soufian heeft de AA voorbesproken met zijn advocaat en kort met zijn voogd. De voogd was bij het eerste gehoor aanwezig. Bij het nader gehoor waren noch de advocaat, noch de voogd aanwezig. Het nader gehoor start om 9.43 uur en duurt ruim zes uur. Er zijn vier pauzes ingelast met een totale duur van 2,5 uur.

Als er gesproken wordt over ingrijpende levensgebeurtenissen moet Soufian huilen. Hij zegt daarna vaak dat hij hoofdpijn heeft. De ambtenaar biedt dan even een pauze of aspirine aan. Op het einde van het nader gehoor antwoordt Soufian "nee" als hem wordt gevraagd of hij opmerkingen heeft over de manier waarop het gesprek heeft plaatsgevonden.

2.3. Procedure klacht

De (inmiddels nieuwe) advocaat stuurt de staatssecretaris een verzoek tot heroverweging van de asielbeslissing vanwege de onzorgvuldig verlopen gehoren. Dit verzoek wordt afgewezen; de staatssecretaris verwijst Soufian naar een opvolgende asielprocedure. De advocaat dient daarop een klacht in tegen de hoornedewerker. Die klacht wordt ongegrond verklaard, evenals het beroep daartegen.⁵ Dan volgt de klacht bij de Kinderombudsman. Die vraagt om een reactie bij de IND. Daarop meldt de IND dat het gehoor zoals gebruikelijk, dat wil zeggen standaard, is verlopen maar dat de medewerker nog niet de volledige training had afgerond. Het onderdeel 'interviewen van kwetsbare mensen' had zij nog niet doorlopen. De vraagstelling volgt uit een standaard format van de IND. De Kinderombudsman heeft daarop gevraagd of de IND bij de EASO⁶ wilde navragen of dit format geschikt is voor kinderen.⁷

1 De auteurs hebben het onderliggende dossier van de advocaat ingezien voor het schrijven van deze noot.

2 Gefingeerde naam, gebruikt in rapportbrief Kinderombudsman

3 Bron: rapportbrief Kinderombudsman en verslag nader gehoor IND.

4 Forensisch Medische Maatschappij Utrecht (FMMU) is het bureau dat in opdracht van de IND medische advisering verricht.

5 Rb Den Haag 11 april 2018, NL18.4885.

6 European Asylum Support Office (EASO) beoogt de samenwerking tussen EU-lidstaten op asielbeleid te versterken.

7 Kinderen zijn mensen tot achttien jaar (art. 1 IVRK)

EASO antwoordt daarop dat de vragen voor een zeventienjarige niet hoeven af te wijken van die voor een volwassene.

2.4. Conclusie Kinderombudsman

De Kinderombudsman stelt over het eerste klachtonderdeel (het onvoldoende rekening houden met mogelijkheid dat Soufian getraumatiseerd was), dat dit terecht is: “De hoormedewerker had namelijk op het moment van het gehoor niet de volledige opleiding gevolgd die minimaal verplicht was om gehoren bij minderjarigen af te nemen. Het niet volgen van deze laatste training betekent niet per se dat de hoormedewerker incapabel was en er daadwerkelijk geen rekening is gehouden met mogelijk trauma, maar het risico bestaat wel. Gezien de kwetsbaarheid van een AMV-er had dit niet zo mogen gebeuren”.

Over het tweede en derde klachtonderdeel (het gebrek aan invoelingsvermogen en het onvoldoende rekening houden met het medisch advies) oordeelt de Kinderombudsman dat die niet objectiveerbaar zijn en om die reden niet nader onderzocht zijn. Over het vierde door de Kinderombudsman zelf toegevoegde klachtonderdeel (rekening houden met de minderjarigheid) stelt de Kinderombudsman dat zij het antwoord van EASO “niet kan volgen. Iedereen tot 18 jaar is minderjarig en dient als minderjarige benaderd en gehoord te worden.”

2.5. Algemene aanbevelingen Kinderombudsman

De Kinderombudsman heeft enkele aanbevelingen geformuleerd. In zijn algemeenheid zou de IND het nader gehoor beter af kunnen stemmen op de kwetsbaarheid van kinderen. De Kinderombudsman geeft daarvoor de volgende uitgangspunten: (1) bij elk gehoor is een vertrouwenspersoon aanwezig; (2) de gehoormedewerker is volledig opgeleid; (3) de gehoormedewerker beschikt over alle relevante informatie over het kind, waaronder over zijn gezondheid en welzijn; en (4) de vragen passen bij de leeftijd en het ontwikkelingsniveau van het kind.

3.1 Commentaar

Bij deze gang van zaken willen we enkele kanttekeningen maken. Achtereenvolgens komen aan bod: de invloed van een trauma op een gehoor met een kind; het gebrek aan steun van een vertrouwenspersoon; het gebrek aan invoelingsvermogen; en de consequentie van ondeskundigheid.

3.2 Trauma

Al tijdens het eerste gehoor blijkt dat Soufian geëmotioneerd raakt als hij moet vertellen over zijn vermoorde vader. Het eerste gehoor staat in het teken van de drie dagen die Soufian bij zijn tante in Nederland is geweest alvorens hij zich heeft gemeld in Ter Apel. “Omdat ik moe was”, zegt Soufian daarover. “Ik moet eerlijk zeggen dat ik een maand lang geen warm eten heb gehad. Ik was uitgeput.” De gehoormedewerker reageert daarop: *Je kon je toch ook na het eten gaan melden. Ik vind het wel opmerkelijk dat je ergens voor vreest en daarom bent vertrokken uit Afghanistan, maar je dan niet gelijk aanmeldt en om bescherming vraagt.*⁸ De vragen aan Soufian gaan vervolgens niet over de ingrijpende ervaringen die Soufian langs de route heeft ervaren; kennelijk gaat het alleen om het vinden van aanknopingspunten voor een Dublin-claim.

In het nader gehoor gaat het voor Soufian eindelijk over de kern van de zaak: de executie van zijn vader. De vragen concentreren zich echter op de chronologie van perifere details en dat zijn juist gegevens die moeilijk zijn te reproduceren door mensen die getuige zijn geweest van een traumatische gebeurtenis.⁹ Bovendien wordt door het aandringen op die details ook de suggestie gewekt dat de verteller niet geloofd wordt. Zoals bij Soufian: *Je vertelt dat je niet weet waar jouw vader precies [thuis of in het ziekenhuis] is overleden en dat je niet weet in welke volgorde [moeder of vader eerst beschoten] de dingen zijn gebeurd. Ik kan me voorstellen dat je dat graag wil weten. Wat is de reden dat je dat niet weet of dat je daar niet naar hebt gevraagd?* Uit onderzoek blijkt dat jonge asielzoekers het ervaren van ongeloof tijdens het interview belemmert in het kunnen delen van hun relaas.¹⁰

8 Uitspraken van Soufian staan tussen citaattekens, die van de gehoormedewerker cursief.

9 I. Candel, H. Merckelbach, & I. Wessel, ‘Traumatische herinneringen’, in: P.J. van Koppen, D.J. Hessing, H.L.G.J. Merckelbach, & H.F.M. Crombach (red.), *Het recht van binnen. Psychologie van het Recht*, Deventer: Kluwer 2002, p. 417-431.

10 E.C.C. van Os, A.E. Zijlstra, W.J. Post, E.J. Knorth, & M.E. Kalverboer, ‘Finding keys: A systematic review of barriers and facilitators for refugee children’s disclosure of their life stories’, *Trauma, Violence, & Abuse*, 2018,

Het probleem zit in de structuur van het gehoor. Na het vrije relaas volgen de standaardvragen over de vervolgingsgronden, waarbij steeds als de geïnterviewde daar iets inhoudelijks over wil melden, wordt gezegd dat daar later (pas) ruimte voor is. Soufian heeft net een vreselijke gebeurtenis in zijn leven ontsloten - de executie van zijn vader - maar moet eerst vertellen of hij (ook) op religieuze gronden wordt vervolgd. Tevens wordt hij doorgezaagd over de volgorde van de beschietingen in zijn ouderlijk huis. Voor het kunnen delen van belangrijke, ingrijpende gebeurtenissen is het essentieel dat een mogelijk getraumatiseerd kind zelf zeggenschap houdt over de volgorde waarin thema's besproken worden en de mate van diepgang die over elk onderwerp betracht wordt.¹¹ Het herhalen van dezelfde vraag heeft een negatieve invloed op de validiteit van het relaas in forensische interviews met kinderen die traumatische ervaringen hebben opgedaan.¹² Dit verlenen van zeggenschap als bevorderende factor voor 'disclosure' bij gevluchte kinderen geldt ook voor de logistieke details van het interview: de plaats en het tijdstip¹³ en het al dan niet aanwezig zijn van een vertrouwenspersoon.¹⁴

De Kinderombudsman schrijft in de rapportbrief dat de IND pas na het interview heeft vernomen dat Soufian meervoudig getraumatiseerd (PTSS) en waarschijnlijk verstandelijk beperkt is. Wij menen dat de IND deze conclusie eerder had kunnen en moeten trekken. Op basis van het eerste en nader gehoor zijn alleen al zes ingrijpende levensgebeurtenissen te tellen in het leven van Soufian.¹⁵ Dat aantal vormt een significante risicofactor voor de ontwikkeling van PTSS.¹⁶ Dus ook zonder enige diagnostiek, informatie van de voogd of arts had de IND kunnen weten dat de kans dat Soufian last had van trauma gerelateerde stressklachten buitengewoon groot was.

De aanwezigheid van dit soort klachten heeft een grote impact op de mate waarin iemand in staat is een valide verhaal te vertellen.¹⁷ De aanwijzingen voor deze stressklachten bij Soufian volgen helder uit de beschrijving van de oplopende emoties tijdens het nader gehoor. *Betrokkene kijkt omlaag en wrijft in zijn ogen. Ik vraag hoe het gaat. "Het gaat wel." Zeg maar als het even niet gaat. Betrokkene barst in huilen uit en blijft huilen terwijl hij vertelt. (...) Betrokkene legt zijn hoofd op tafel. Ik vraag hoe het gaat. "Ik heb pijn aan mijn nek. De angst is toegenomen."*

Naar mate een gehoor langer duurt en hoe vaker vragen herhaald worden, hoe minder valide de verklaring van een getraumatiseerd kind wordt.¹⁸

De Kinderombudsman is aangesteld om te controleren of de overheid zich houdt aan regels omtrent de rechten van kinderen. Net zoals de Nationale Ombudsman is aangesteld om de belangen van de burger te beschermen tegen de overheid. In de klachtbehandeling is de Kinderombudsman net zoals een rechter onafhankelijk, maar anders dan een rechter niet onpartijdig. Ze staat aan de kant van de kinderen. Dat volgt niet alleen uit de wettelijke taakstelling, maar ook uit artikel 3 van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK), waarin staat dat de belangen van het kind de eerste overweging behoren te vormen bij alle maatregelen betreffende een kind. In dit licht zijn de aanbevelingen (zie 2.5) van de Kinderombudsman te lezen als een beleefd geformuleerde instructienorm.

3.3 Geen vertrouwenspersoon

doi:10.1177/1524838018757748.

- 11 L. De Haene, H. Grietens, & K. Verschueren, 'Holding harm: Narrative methods in mental health research on refugee trauma', *Qualitative Health Research*, 2010-20(12), p. 1664-1676.
- 12 M. Bruck & S.J. Ceci, 'Reliability of child witnesses' reports', in: J.L. Skeem, K.S. Douglas, & S.O. Lilienfeld (red), *Psychological science in the courtroom. Consensus and controversy*, New York: The Guilford Press 2009, p.149-262. .
- 13 S. Thomas, S.Thomas, B. Nafees, & D. Bhugra, "'I was running away from death"- the pre-flight experiences of unaccompanied asylum seeking children in the UK', *Child: Care, Health and Development*, 2004-30(2), p. 113-122.
- 14 C. van Os & E. Zijlstra, '[De betrouwbaarheid van verklaringen van kinderen in forensisch onderzoek: Gedragswetenschappelijke assessments van het belang van het kind](#)', *Tijdschrift Jeugdrecht in Praktijk*, 2018-130, p. 21-26.
- 15 Op basis van de 13 gebeurtenissen uit de Stressful Life Events (SLE) een inventarisatie instrument dat speciaal ontwikkeld is voor alleenstaande gevluchte jongeren. T.M. Bean, *Assessing the psychological distress and mental health care needs of unaccompanied refugee minors in the Netherlands*, PhD Dissertation, Leiden University 2006.
- 16 M. Vervliet, M.A. Meyer Demott, M. Jakobsen, E., Broekaert, T. Heir, & I. Derluyn, 'The mental health of unaccompanied refugee minors on arrival in the host country', *Scandinavian Journal of Psychology*, 2014-55(1), p. 33-37.
- 17 I. Candel, H. Merckelbach, & I. Wessel, 'Traumatische herinneringen', in: P.J. van Koppen, D.J. Hessing, H.L.G.J. Merckelbach, & H.F.M. Crombach (red.), *Het recht van binnen. Psychologie van het Recht*, Deventer: Kluwer 2002, p. 417-431.
- 18 B.D. McAuliff, M.B. Kovera, & L.L. Gilstrap, 'An updated review of the effects of system and estimator variables on child witness accuracy in custody cases', in: R.M. Galatzer-Levy, L. Kraus, & J. Galatzer-Levy (red.), *The scientific basis of child custody decisions*, Hoboken, N.J.: Wiley 2009, p 125-164.

Na overleg met Soufian en zijn tante hebben de voogd en advocaat besloten dat het nader gehoor moest doorgaan ondanks hun afwezigheid. Een voor Soufian onbekende medewerker van VluchtelingenWerk is wel aanwezig. De Kinderombudsman noemt dat “fijn” maar vraagt zich af of deze persoon toegevoegde waarde had voor Soufian omdat hij de medewerker niet kende. De (niet in het dossier beantwoorde) vraag is welke overwegingen Soufian en zijn tante hierbij hadden. Mogelijkerwijs waren ze bang voor nog meer uitstel, er waren inmiddels negen maanden verstreken na de asielaanvraag. Hier wreekt zich wat ons betreft de enorme verschillen tussen de AA en VA. Het zou zowel voor Soufian als de advocaat beter zijn geweest als het interview over meerdere dagen was uitgespreid. In het snel-snel-snel-schema van de AA past dit echter niet. Maar voor een VA moet vaak eerst maanden gewacht worden. Dit zou een reden kunnen zijn voor kinderen en voogden om dan toch maar onder minder ideale omstandigheden aan de AA deel te nemen.

Onderzoek heeft laten zien dat alleenstaande kinderen het belangrijk vinden dat hun voogd aanwezig is bij het nader gehoor. Het is het belangrijkste gesprek tot dan toe, waarin wordt beslist over hun toekomst en misschien ook wel over hun veiligheid. Nidos zegt dat ze onvoldoende capaciteit heeft om altijd aan die wens tegemoet te komen.¹⁹ Hetzelfde capaciteitsgebrek wordt door advocaten genoemd.

Om te inventariseren hoe vaak advocaten bij het nader gehoor van een kind aanwezig zijn, heeft JV een korte enquête uitgezet onder 576 advocaten, daarvan heeft 13% gereageerd ($N=74$). Het blijkt dat 17% van de advocaten altijd aanwezig is bij het nader gehoor met kinderen, bij een opvolgend asielverzoek is dat 16%. Nooit aanwezig is 51% en soms wel en soms niet aanwezig is 32% bij het eerste nader gehoor en 33% bij een opvolgende aanvraag. Hoewel dit nog altijd veel vaker is dan bij volwassen cliënten, is het zorgelijk dat kinderen in de helft van de gevallen zonder advocaat die hun belangen verdedigt dit levensbepalende gesprek moeten aangaan. Immers, op basis hiervan worden beslissingen genomen die rechtstreeks de veiligheid van het kind kunnen raken. Terecht stelt de Kinderombudsman in de rapportbrief dat het nader gehoor per definitie uitgesteld moet worden als een vertrouwenspersoon, i.c. de voogd of de advocaat, er niet bij aanwezig kan zijn.

3.4 Invoelingsvermogen

De Kinderombudsman zegt dat de klacht over het gebrek aan invoelingsvermogen van de hoormedewerker niet objectiveerbaar is. Het FMMU-advies was immers om ‘later’ te beginnen en ‘extra pauzes’ in te lassen. De vraag is dan: is het gehanteerde aanvangstijdstip (09:43) later of niet? En als er vier pauzes zijn ingelast, is er dan sprake van extra pauzes? Navraag bij advocaten leert dat een gehoor met een zeventienjarige gemiddeld ongeveer zes uur duurt, waarbij ongeveer drie pauzes - bijna altijd op initiatief van de hoormedewerker - worden gehouden van in totaal ongeveer twee uur. We denken dat hiermee deze klacht wel degelijk objectiveerbaar was. De logistieke gegevens van het interview met Soufian en de waarborgen die FMMU noodzakelijk achtte, zouden afgezet kunnen worden tegen de gemiddelde duur van nader gehoren met kinderen.

Als iemand aan de ramadan deelneemt, is het wellicht zinnig om een gehoor voor zonsopgang of na zonsondergang te houden. De term ‘later’ in het advies slaat dan niet op ‘iets later’, maar op een ander tijdstip waarop het te verwachten is dat de vreemdeling heeft kunnen uitslapen en eten en dus niet met een lege maag aan een urenlang gehoor moet deelnemen. In de praktijk blijkt dat echter net iets anders te liggen. De gehoren in Den Bosch beginnen weliswaar om 08:00 uur en in dit geval startte het nader gehoor pas om 09:43, maar in de uitnodiging van de IND aan het kind staat eenvoudig dat de vreemdeling zich vanaf 08:00 uur beschikbaar moet houden. Als je dan niet naast het AZC in Den Bosch woont, is de kans groot dat de wekker om 06:00 uur rinkelde.

In het nader gehoor zijn diverse aanwijzingen te vinden van de stress, vermoeidheid en zwakte door het vasten. *Zijn er medische redenen dat waarom je dit gesprek niet zou kunnen voeren?* “Nee, heel weinig. Ik ben natuurlijk gestrest.” (...) *Betrokkene houdt zijn handen tegen zijn hoofd. De tolk zegt dat je na huilen vaak hoofdpijn krijgt. Heb je een beetje hoofdpijn?* “Ja.” *Zullen we kijken of Nidos misschien een aspirientje heeft?* “Nee, ik vast. Dat doe ik voor mijn vader. God zal zijn geest opvrolijken en ik hoop dat ik mijn verloren broer kan vinden, daarom vast ik.” (...) *Wil je wel verder gaan?* “Met een lege maag valt praten ook niet mee.” *Dat kan ik me voorstellen.* Na een pauze, vijf uur na de start: *Welkom terug. Hoe gaat het nu met je?* “Niet perfect”. *We gaan toch nog even verder. Het zit er bijna op.*

19 M. Goeman & C. van Os, *Implementing the Core Standards for Guardians of Separated Children in Europe. County Assessment: the Netherlands*. Leiden: Defence for Children 2013, p. 31-33

Dit zijn overduidelijke signalen over de gemoedstoestand van Soufian, die in ieder geval meer betekenis hebben dan zijn “nee” op de vraag of hij opmerkingen heeft over het verloop van het gehoor aan het einde. In het licht van bovenstaande is het onbegrijpelijk dat noch de IND in de beslissing over de klacht, noch de rechter, noch de Kinderombudsman stelling neemt over het al dan niet getoonde invoelingsvermogen van de hoornedewerker. De rechter stelt daaromtrent: “Uit het verslag van het nader gehoor blijkt immers niet dat eiser niet in staat was om het gehoor te ondergaan. Meerdere malen is hem gevraagd om te pauzeren en is geïnformeerd naar zijn welzijn. Verder blijkt uit het verslag dat eiser tevreden was over de wijze waarop het gehoor is verlopen.” Het is bedroevend om te moeten constateren dat kennelijk alleen de volwassen mededeling ‘ik ben niet in staat om gehoord te worden’ voldoende is om het gehoor te stoppen. Het gaat hier om kinderen en alleen daarom al dient elk signaal in de richting van stoppen van het gehoor te worden opgepikt. Alsof de badmeester het kind gewoon in het diepe laat zwemmen totdat het uitdrukkelijk uit zichzelf meldt: “ja maar ik heb geen diploma”.

3.5 Geen rijbewijs

De Kinderombudsman schrijft in de rapportbrief dat de IND *het risico* heeft gelopen dat de hoornedewerker onvoldoende raad wist met het mogelijke trauma van Soufian. Dat is een merkwaardige formulering. Als een training wordt bestempeld als “minimaal verplicht” dan betekent het niet hebben gevolgd van die training dat die medewerker simpelweg niet gekwalificeerd is. Dat is geen risico: dat is een feit. En het niet-gekwalificeerd zijn van een medewerker zou eenvoudig moeten betekenen dat de medewerker geen kwetsbare mensen hoort.

Uit de beschrijving van de casus door de Kinderombudsman komt een ontluisterend beeld naar voren van de praktijk van het horen van kinderen door de IND. De ambtenaar die het kind heeft gehoord was nog in opleiding en daardoor onbevoegd. Het is dan ook niet verbazingwekkend dat deze hoornedewerker-in-opleiding elementaire fouten maakte: (a) het kind werd niet als kind maar als volwassene gehoord, en (b) voor de hand liggende signalen van ongezondheid werden genegeerd. Het is alsof je een vijftienjarige zonder rijervaring laat scheuren in een vrachtwagen onder het motto: ach, het kan geen kwaad want er zitten alleen maar wc-rollen in de laadruimte en het is rustig op de weg.

3.6 Ten slotte

De casus lijkt glashelder: hier is een fout gemaakt. Problematisch is echter dat de IND dit weigert te onderkennen. Dat kan te maken hebben met de vrees voor gezichtsverlies indien publiekelijk zou worden erkend dat er een fout is gemaakt. Waarschijnlijker is het echter dat dit geen incident is maar een symptoom van een gevestigde praktijk: ongekwalificeerden die onwetend als een olifant in de porseleinkast van een getraumatiseerd kind rondgaan. Een dergelijke interpretatie zou kunnen verklaren waarom de IND zich van geen kwaad bewust is: zo doen we dit al tijden.

De aanbevelingen van de Kinderombudsman zouden onmiddellijk ter harte moeten worden genomen. Tevens zouden de rechters, die zich in verschillende instanties over deze zaak hebben gebogen, zich moeten realiseren wat het betekent als ‘het belang van het kind’ alleen op papier vorm krijgt en in de uitspraken van vreemdelingenrechters zelfs daar zeer beperkt.

Het gegeven dat de IND veel te weinig capaciteit heeft, is de IND niet zelf aan te rekenen maar de rekenmeesters die het bekostigingsmodel van de IND hebben berekend. Dat laat onverlet dat er juist dan een veiligheidsklep zou moeten openspringen: let op, kinderen. Dat laatste is niet gebeurd en onderstreept het belang van het IVRK en de noodzaak om het klachtenprotocol van het IVRK te ondertekenen.²⁰

dr mr Carla van Os, Rijksuniversiteit Groningen & mr dr Carolus Grütters, Radboud Universiteit Nijmegen

²⁰ C. van Os, *Best Interests of the Child-Assessments for recently arrived refugee children. Behavioural and children’s rights perspectives on decision-making in migration law*. Dissertation University of Groningen 2018, p. 191.